

PER UNA POLÍTICA METROPOLITANA
D'ESPais LLIURES

ÀNGEL SIMON

*Enginyer de camins, canals i ports. Gerent de la Mancomunitat
de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona*

SUMARI

1. Espai metropolità i medi ambient. El paper de l'Àrea Metropolitana de Barcelona	5. Intervencions metropolitanes en l'espai lliure
2. Les funcions bàsiques dels espais lliures	5.1. La Serralada Litoral
3. Una qüestió postolímpica. La perifèria és centre	5.2. El front costaner
	5.3. Els ecosistemes fluvials
	5.4. La xarxa de parcs metropolitans
4. La qualitat ambiental, factor de competitivitat	6. Conclusió. Idees per encarar el futur

ABSTRACT

Les institucions de l'Àrea Metropolitana de Barcelona tenen una llarga i sòlida tradició en el camp del medi ambient, on han intervingut des del planejament urbanístic, la inversió en obra pública i la gestió de serveis (cicle de l'aigua, tractaments de residus, control de contaminació atmosfèrica i transport públic). Aquestes intervencions tenen implicacions directes en el manteniment i la millora del sistema metropolità d'espais lliures, sistema que té com a funcions bàsiques la vertebració territorial de la metròpoli, la provisió de mecanismes de reequilibri ambiental i l'oferta d'espai públic per al lleure. Així, des de fa anys les institucions metropolitanes han actuat de manera decisiva en la gestió dels espais lliures de la Serralada Litoral, el front costaner i els rius, així com en la creació i el manteniment d'una xarxa de parcs urbans. Els principis que regeixen i han de regir aquestes polítiques –vitals per a l'equilibri social, la qualitat ambiental i la competitivitat de la ciutat– són: l'ampliació del caràcter públic dels espais lliures, el reforçament del seu paper vertebrador, la voluntat d'establir acords interinstitucionals per intervenir-hi de manera concertada i el reconeixement de la necessitat d'incrementar els recursos públics que s'hi esmercen.

Las instituciones del Área Metropolitana de Barcelona tienen una larga y sólida tradición en el campo del medio ambiente, en el que han intervenido desde el planeamiento urbanístico, la inversión en obra pública y la gestión de servicios (ciclo del agua, tratamiento de residuos, control de la contaminación atmosférica y transporte público). Estas intervenciones tienen implicaciones directas en el mantenimiento y la mejora del sistema metropolitano de espacios libres, sistema que tiene como funciones básicas la vertebración territorial de la metròpoli, la provisión de mecanismos de reequilibrio ambiental y la oferta de espacio público para el ocio. Así, en los últimos lustros las instituciones metropolitanas han actuado de forma decisiva en la gestión de los espacios libres de la Sierra Litoral, el frente costero y los ríos, así como en la creación y mantenimiento de una red de parques urbanos. Los principios que rigen y han de regir estas políticas –vitales para el equilibrio social, la calidad ambiental y la competitividad de la ciudad– son: la ampliación del carácter público de los espacios libres, el refuerzo de su carácter vertebrador, la voluntad de establecer acuerdos interinstitucionales que permitan intervenir de forma concertada en estos espacios y el reconocimiento de la necesidad de incrementar los recursos públicos que a ellos se destinan.

Les institucions de l'Àrea Metropolitana de Barcelona ont une longue et solide tradition dans le cadre de l'environnement où celles-ci ont intervenu tant dans l'aménagement urbanistique, comme dans l'investissement en oeuvres publiques et dans la gestion des services (cycle de l'eau traitement des résidus urbains, contrôle de la pollution atmosphérique et transport public). Ces interventions ont des implications directes dans l'entretien et l'amélioration du système métropolitain des espaces libres, système qui a comme fonctions basiques la vertébration territoriale de la métropole, la provision de mécanismes de rééquilibre de l'environnement et l'offre d'espaces publics pour le loisir. Ainsi, il y a déjà quelques années que, les institutions métropolitaines ont agi de façon décisive dans la gestion des espaces libres du Massif Litoral, le front côtier et les rivières, ainsi que dans la création et le maintien d'un réseau de parcs urbains. Les principes qui régissent et qui doivent régir ces politiques, essentielles pour l'équilibre social, la qualité de l'environnement et la compétitivité de la ville sont l'ampliation du caractère public des espaces libres, le renforcement de son caractère structurant, la volonté d'établir des accords entre institutions pour y intervenir de manière concertée et la reconnaissance du besoin d'augmenter les ressources publiques qui y sont destinées.

1. Espai metropolità i medi ambient. El paper de l'Àrea Metropolitana de Barcelona

Les administracions públiques tenim la responsabilitat principal en el procés de millora de les condicions mediambientals del territori on ens pertoca actuar. Aquesta obvietat i la certesa que el conjunt social presta cada dia més atenció als paràmetres de qualitat del medi físic ens obliguen a precisar cada cop millor els objectius institucionals i a perfeccionar-ne les intervencions.

Les activitats públiques lligades a la millora ambiental són moltes i molt diverses, necessiten desplegar un espectre professional molt ampli i requereixen, també, un elevat grau d'especialització tècnica.

L'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) té una llarga i sòlida experiència en la major part del ventall de processos de gestió territorial i ambiental:

- En matèria d'ordenació del territori i planejament urbanístic, l'AMB ha tingut, des de sempre, un paper capdavanter, extremament actiu i efectiu. Només una tasca continuada de planejament en totes les escales operatives assegura l'harmònic desplegament de les intervencions físiques.
- Les actuacions d'obra pública de l'AMB abasten diferents camps d'inversió: sistemes viaris general i locals, xarxa metropolitana i municipal d'espais públics, sòl i habitatge, estacionaments i serveis tècnics. Són l'instrument cabdal de reconstrucció i requalificació de l'espai metropolità.
- Les intervencions relatives al cicle de l'aigua, al tractament de residus i al control atmosfèric suposen un amplíssim entramat de serveis i instal·lacions de tota mena, amb clara funció de suport bàsic de l'activitat humana a la metròpoli i una important ocupació de sòl i desenvolupament tècnic.
- La planificació i acurada gestió dels sistemes de transport permet assolir els estàndards rao-

nables de mobilitat i accessibilitat que requereix el complex territori metropolità.

Aquest conjunt de tasques institucionals esdevenen fonaments del nivell de qualitat ambiental de la conurbació. Són quatre grans grups d'accions amb molta interdependència. La millora dels factors de qualitat del territori i, per tant, l'adequació i el progrés de l'espai metropolità respecte de les necessitats del seu col·lectiu social depèn, en gran mesura, de la juxtaposició, priorització i sincronització racional d'aquestes activitats públiques. De ben poc no ens servirà crear o recuperar un parc metropolità si està mal situat o delimitat, o si no és ben connectat per la vialitat, o no disposa de transport públic proper, o suporta episodis de contaminació atmosfèrica, o no pot desguassar bé, o no té abastament d'aigua, o no nodreix algun teixit residencial...

Com és evident, són funcions públiques molt interdependents i, en conseqüència, la coordinació permanent interna i externa de les administracions implicades resulta imprescindible per garantir el producte final: un territori metropolità requalificat, capaç d'admetre sense fallades usos cada dia més dispersos i especialitzats, un territori, en fi, equilibrat, acollidor i competitiu.

Als ajuntaments i a les institucions metropolitanes ens correspon el paper inductor, motor, en aquest esforç de reequilibri territorial. I no solament amb la lògica de cooperar en el desplegament de les inversions locals, intermunicipals i metropolitanes pròpies, sinó també empenyent, adequant i sent copartípeps de les de l'Estat i la Generalitat.

2. Les funcions bàsiques dels espais lliures

Si poguéssim resumir la missió efectiva que tingueren els espais lliures de la metròpoli abans dels setanta diríem que, en general, es confiava principalment en la seva capacitat d'admetre nova urbanització, noves implantacions, és a dir, com a àrees de reserva per al creixement urbà.

Així, les ciutats s'havien estès assegurant només els components d'espai públic preparat per a les comeses imprescindibles d'una reduïda urbanitat: carrers, avingudes i places per accedir, estacionar i passejar.

Les àrees vacants del territori pogueren optar durant decennis, entre el raonable aprofitament agrícola o forestal, la no gens desitjable explotació del subsòl o l'assumpció de les ocupacions anòmales o marginals –urbanitzacions clandestines, granges, ferralleries, dipòsits–, és a dir, els usos poc classificables o de rebuig.

La regularització de la planificació i el control públics sobre el territori i la consciència social sobre la preservació dels seus valors naturals renaixeren al nostre país amb l'adveniment democràtic, i han trasbalsat les concepcions i les pràctiques de l'Administració en la dualitat espai urbà-espai obert.

Ningú no dubta ja avui del paper primordial del sistema d'espais lliures per garantir la qualitat de vida a la nostra conurbació.

Per a les institucions metropolitanas, els espais lliures són un engranatge bàsic de progrés:

–En primer lloc, perquè acompleixen un paper bàsic de reequilibri territorial. Independentment de l'elemental funció de contrapès i servei, per la seva mera existència, respecte de l'espai edificat, els espais buits són una renovada «reserva» per tal d'homogeneïtzar, de posar en valor equivalent, les distintes àrees del teixit metropolità; la manera, doncs, de complementar els valors de les parts de major urbanitat i densitat.

– En segon lloc, perquè representen una autèntica provisió de recursos mediambientals per a la metròpoli. No ens cal estendre'ns en els beneficis que un entramat potent d'espais oberts aporta a la ciutat. Purificació de l'atmosfera, pervivència d'un bon grau de diversitat

vegetal i faunística, drenatge del territori i alimentació dels aquífers, regulació microclimàtica, preservació i varietat paisatgística (amb positius efectes sobre la psicologia humana) i, en fi, tot un ventall de bones conseqüències cara al medi ambient urbà i l'educació, salut, i ètica ciutadanes.

– En tercer lloc, perquè ens permeten generar escenaris d'important activitat social i individual. Oferir als ciutadans múltiples i més riques oportunitats per a l'esbarjo personal, per al lleure col·lectiu, l'esport i, en general, per a les noves pràctiques de temps lliure exigeix dotar-nos d'una xarxa d'espais públics diversa, connectada i neutra; una extensa xarxa d'espais lliures d'utilització cívica lliure, amb una eficient conservació, és un bon antídoto front l'atapeïment i l'exclusivisme amb què va créixer la metròpoli.

Hem observat fins aquí com la política de l'espai lliure, de l'espai públic, té arrels i vincles importants dins l'acció mediambiental global en el conjunt de la conurbació. Ens hem de preguntar quin caràcter tenen i quins són aquests espais lliures on ens cal actuar.

Hi ha un entrellat d'espais públics que es generen o sorgeixen en aplicar-se el procés urbanitzador al territori. Carrers, avingudes, places, jardins i petits parcs de barri responen a aquest origen; representen una veritable compilació de la història urbana, són serveis bàsics de la residència i com a tals han de mantenir-se i restaurar-se.

Els parcs d'abast municipal o supramunicipal són, en general, de creació més recent, omplen els forats de teixit urbà i tenen un sentit esponjador i de relligam dels continus de ciutats.

Les gran peces lliures del nostre territori són, sobretot, els buits dels sistemes naturals entre els que la ciutat metropolitana s'encaixa. Són el Garraf, Collserola, la Serra de Marina, el Llobregat, el Besòs i la Costa. Formen una mena de doble hac que trava i limita el sistema urbà. Són espais

amb diferent nivell de qualitat i d'intervenció, però també seran, sens dubte, el principal actiu per concatenar, per vertebrar la metròpoli.

Vertebrar l'àrea de Barcelona mitjançant el buit: heus aquí el repte de futur.

3. Una qüestió postolímpica. La perifèria és centre

Els Jocs Olímpics han marcat una fita molt important per a Barcelona i l'àmbit metropolità. Però des de l'òptica de la intervenció territorial la fita olímpica ha estat només el final d'una etapa intensa de transformació; més d'una dècada de democràcia municipal amb un esforç polític, tècnic i inversor considerable.

La prioritat inicial d'aquella etapa preolímpica fou assolir uns llindars dignes de qualitat de vida urbana. S'impulsaren actuacions bàsiques de millora d'infraestructures i serveis, de dotacions públiques imprescindibles, de rehabilitació dels barris. S'ha aconseguit un resultat encara més positiu: l'extensió i connexió de gran part de les infraestructures interlocals i metropolitanes, la compensació dels dèficit d'equipaments, la creació d'un vast sistema d'espais públics, la regeneració de barris sencers.

La prevalença de la solidaritat metropolitana, de l'espai central –el cor de la metròpoli– amb la corona de ciutats ha permès travar la perifèria amb el centre. Les noves Rondes en són l'exemple més singular i recent; les Rondes ens han descobert espais abans «perifèrics» que ja són ara centre.

Després dels Jocs Olímpics la conurbació de Barcelona funciona més com una ciutat, amb millors lligams. El primer repte que ara tenim és el de finalitzar aquest procés. Cal construir la perifèria otorgant-li tant bagatge de valors com en té la centralitat. Cal redimensionar l'espai central, engrandir el centre.

I en aquesta tasca els àmbits lliures han de jugar un important paper. Hauran de ser l'espai comú

d'una ciutat única però també polinuclear, el cercol verd de la metròpoli. S'haurà d'aprofundir en l'experiència de tractament i gestió del Parc de Collserola i la franja marítima, recuperar i revitalitzar els espais fluvials del Llobregat i el Besòs, incorporar la Serralada Marítima al sistema d'espais metropolitanos, multiplicar inversions en el Massís del Garraf.

4. La qualitat ambiental, factor de competitivitat

Muntanyes, rius, deltes i mar; la varietat d'aquests espais naturals de l'àrea barcelonina és tan notable com la seva fragilitat davant els fenòmens de sobreexplotació i deteriorament.

Posar en valor aquests espais comporta grans inversions no només en arranjamet «dèrmic» o paisatge, sinó primerament en la regeneració, estabilització i preservació dels seus components essencials de naturalitat; i aquestes inversions ambientals hauran de ser en el futur d'enorme magnitud.

No pot pensar-se en models de finançament unidireccionals. La consciència del valor, l'escassetat i la desigual distribució física i de l'ordre d'utilització dels béns mediambientals ens ha de portar a mètodes de repartiment de costos més diversificats i complexos. No podem acabar aplicant sempre els recursos públics per descontaminar o regenerar el que molt determinades activitats malmeten. No seria just repartir uniformement els costos de guairiment d'allò que s'utilitza o explota diferentment.

En el cicle hidràulic, per citar un exemple prou conegut, no pot desvincular-se a l'usuari directe dels costos reals de renovació (potabilització, conducció, depuració...) en la justa proporció de la seva intensitat d'ús. Caldrà aplicar polítiques de control –concessions, qualitat d'abocaments– i sistemes d'imputació proporcional de costos –cànon d'utilització– per a les instal·lacions de recuperació. Amb aquests criteris podrem gaudir, amb un sentit ampli de justícia econòmica, d'uns rius i cos-

tes límpids i una aigua de qualitat. I raonaments similars podríem fer del cycle energètic i de les explotacions del sector primari en el medi físic que ens envolta. També a tall d'exemple val a dir que certes activitats extractives, pecuàries i marginals radicades als espais naturals han basat la seva extrema rendibilitat en la inassumpció de les elevades despeses de restauració o descontaminació inherents, que després s'hauran de pagar, impròpiament, amb diner públic.

Però en quasi cap situació no ens serà rendible actuar únicament en l'escorça del territori, recomponent la vegetació i el paisatge de l'espai lliure, si no actuem, abans o simultàniament, en tots els àmbits i factors de bondat ambiental. Recuperar els sistemes de ribera dels rius o conservar i dotar les platges necessita indefectiblement optimitzar la qualitat de les aigües fluvials i marítimes.

L'acció mediambiental global suposa així, també, decisions econòmiques d'abast global. I necessitem un especial esforç individual i col·lectiu per ésser competitius quant a qualitat mediambiental. En el context de les ciutats i sistemes metropolitans d'Occident en què l'àrea de Barcelona rivalitza, els valors ecològic-ambientals són paràmetres cada cop més decisius per poder atraure i optimitzar l'activitat econòmica i mantenir raonables creixements de renda.

En aquest sentit, el grau d'eficàcia del territori ja no es mesurarà només pel funcionament de les infraestructures de transport, logístiques i serveis bàsics, sinó també pel nivell de «confortabilitat» i equilibri del conjunt, i els factors ambientals hi juguen un paper clau.

5. Intervencions metropolitanes en l'espai lliure

Si amb un mot haguéssim d'expressar el desideràtum de la política metropolitana a l'espai públic, diríem, a ben segur, que volem assolir l'òptim grau d'equilibri territorial; equilibri com a sinònim d'estructura, igualtat, estabilitat i harmonia per a tota l'extensió metropolitana.

Aquest horitzó d'equilibri de la globalitat ha estat interpretat mitjançant models comprensius, formulats successivament per les institucions metropolitanes, que han tingut un notable desplegament sectorial i un amplí ventall d'intervencions materials i de gestió. Repassem-ne alguns trets i objectius a la Serralada Litoral, el front costaner, els ecosistemes fluvials i els parcs urbans.

5.1. La Serralada Litoral

Els elements del sistema muntanyenc metropolità han estat objecte de distintes actuacions públiques i, en conseqüència, es troben en estadis d'intervenció diferents.

La Serra de Collserola és el parc central de la metròpoli. El darrer decenni ha estat un període de franca consolidació d'aquest fet. A partir dels estudis iniciats el 1982, el Pla Especial va configurar el model d'ordenació i preservació del parc. El Patronat Metropolità de Collserola, amb seu pròpia al parc des de 1989, en realitza la gestió i la conservació. Amb una mitjana de 1.000 milions de pessetes de pressupost anual i 50 persones de plantilla, actua a les 8.000 hectàrees del primer parc metropolità, amb especial incidència en l'accessibilitat, les àrees de lleure, l'adequació ambiental i la prevenció d'incendis. A aquesta darrera funció s'hi destinen anualment 130 milions de pessetes. Collserola és el bosc metropolità, una gran reserva de recursos ambientals per al nostre sistema urbà. En el futur bastarà amb prosseguir la labor de gestió iniciada i la línia d'estudi continuat del Patronat, en el marc d'una planificació actualitzada i al servei de la comunitat metropolitana.

El Massís de Garraf, espai natural de singular importància gestionat per la Diputació, és el major àmbit lliure de la conurbació. L'existència d'un Pla Especial quasi coetani del de Collserola en garanteix la protecció i millora. Caldrà en el futur restaurar les àrees amb usos inadequats (abocador, pedreres, etc.), potenciar les comunitats vegetals i faunístiques autòctones i regular les activitats de lleure amb un entrellat d'àrees de contorn que ajudin a preservar els llocs de més naturalitat.

La Serra de Marina és encara en una etapa inicial de planificació, com ho havien estat Collserola i el Garraf. En el proper quadrienni s'haurà de completar la tramitació del Pla Especial d'Ordenació i, si més no, iniciar els treballs d'arranjament i millora. La Serralada de Marina és un sistema natural de vàlua insubstituïble per al sistema de ciutats del tram baix del Besòs i la costa Nord de la conurbació, de Sant Adrià a Mataró.

5.2. El front costaner

El front costaner metropolità ha estat objecte d'espectaculars canvis en el període democràtic.

Els propòsits de recuperació de la façana litoral metropolitana, formulats en el Pla de Costes, s'han anat concretant en bona part dels 40 km de franja marítima, i s'han produït des d'una diametral millora de l'accessibilitat a la primera línia de mar fins a recobraments íntegres de trams abans barrats per indústries (Cross, ERT, Heinkel). La reconstrucció de la façana marítima i les platges de Barcelona ha estat un punt culminant d'aquest procés.

Completar el passeig Marítim metropolità, 30 km de Castelldefels al Prat i de Barcelona a Montgat, és el principal objectiu a materialitzar; convé continuar, en aquest sentit, la pràctica de col·laboració entre el Ministeri d'Obres Públiques, Transport i Medi Ambient, els ajuntaments i la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, que està donant excel·lents resultats.

Pel que fa a la implantació de serveis i manteniment de les platges, caldrà prosseguir el període de millores de la darrera dècada, incrementant la inversió i actuant amb la lògica, cada cop més potent, que les platges són l'espai de lleure més utilitzat i l'espai natural potser més significatiu de la metròpoli.

5.3. Els ecosistemes fluvials

Els ecosistemes fluvials del Llobregat i el Besòs han patit un greu deteriorament. Són la gran assignatura ambiental pendent de l'àrea de Barcelona.

La sobreexplotació dels recursos naturals dels rius, l'ocupació abassegadora dels marges i deltes els ha relegat quasi a la condició «d'esquemes» de la metròpoli.

Revitalitzar els rius i el seu entorn és un objectiu metropolità bàsic. Les inversions realitzades pel que respecta a l'abastament (18.600 milions de pessetes), sanejament (8.000 milions de pessetes l'any des de 1981) i prevenció de negaments (3.000 milions de pessetes invertits) han de ser la base racional de partida de les operacions de recuperació ambiental que pertoca iniciar aviat. Independentment de les operacions previstes de sanejament i desguàs, d'enorme magnitud econòmica, és molt necessari impulsar l'execució de les propostes de regeneració formulades en el Pla de Rius metropolità, que suposarien la creació de passeigs i parcs fluvials com a nous espais de lleure ciutadà i, en síntesi, àmbits de remarcable diversitat biològica i paisatgística que donaran continuïtat a la Serralada Litoral. Serà necessari invertir de l'ordre de 70.000 milions de pessetes en projectes concrets per als espais fluvials per reconvertir-los essencialment i transformar la seva actual fesomia.

L'agricultura metropolitana, per la seva complexitat, necessitaria possiblement un capítol propi. Però l'espai agrícola per excel·lència a la metròpoli és el de la Vall Baixa i el Delta del Llobregat. Les activitats agràries són molt importants per al sistema d'espais lliures perquè permeten conservar-los dignes i buits i asseguren la biodiversitat. L'agricultura té també altres valors econòmics, culturals i sociològics transcendents. És necessari defensar l'agricultura tradicional i evitar la marginal amb les mesures de foment a l'abast de l'Administració: delimitació dels espais més aptes, millora d'infraestructures i del nivell de seguretat i racionalització de les unitats de conreu.

5.4. La xarxa de parcs metropolitans

La creació de parcs metropolitans suposa, com hem indicat abans, un excel·lent i ja experimentat sistema per estructurar la ciutat metropolitana.

Omplir els buits intersticials dels teixits urbans amb parcs i àrees verdes vertebrada i esponja la ciutat, millora la qualitat ambiental i indueix plusvàlues, activitat econòmica i centralitat en llocs moltes vegades poc afavorits.

És necessari continuar aquest tipus d'intervencions, ampliant la xarxa de parcs metropolitans, fent-los de major dimensió, ideant noves formes de projectar-los i noves senyals d'identitat i perfeccionant, encara més, els sistemes de conservació.

6. Conclusió. Idees per encarar el futur

La política metropolitana de l'espai lliure ha d'emarkar-se en la política més general d'estructuració de la ciutat metropolitana. És impossible desenvolupar sòlidament les actuacions d'espai lliure de la conurbació sense posar-les en relació amb les d'infraestructures –les del cicle de l'aigua, les de residus, les residencials o les d'ordenació i planejament–, és a dir, sense coordinar-les amb les altres inversions de finalitat territorial.

Podem concloure amb un conjunt d'idees o conceptes que ja han estat en part apuntats més amunt i que semblen bàsics per encarar el futur de manera eficient:

a) L'espai lliure ha d'ésser més espai públic. Necessitem apropar i obrir cada cop més a l'ús ciutadà les grans peces lliures del territori, la

qual cosa comporta incrementar els patrimonis públics de sòl no urbanitzable i preparar i arranjat espais útils i accessibles per a les activitats personals i col·lectives de lleure.

b) Els espais lliures han de tenir continuïtat. La idea de continuïtat física dels espais oberts és complementària de la del continu urbà en què habitem. Continuïtat significa concepció global de l'espai lliure, vertebració de la metròpoli a través del buit. Significa també treballar continuadament en el temps i l'espai actuant en totes les escales i posicions dels àmbits lliures, des de la formulació del Pla d'Espais Verds Metropolitans fins a la realització d'un jardí urbà.

c) És essencial establir mecanismes de concert entre totes les institucions. La cooperació tècnica i financera interinstitucional és un sistema de treball pràctic i eficaç sobradament contrastat. La dimensió i complexitat de les intervencions necessita formes de col·laboració i responsabilització adequades, inclús amb la participació dels agents socials.

d) Cal aplicar importants recursos humans i econòmics. La recuperació i transformació dels espais lliures metropolitans necessita molta labor tècnica i professional i grans inversions inicials i de conservació. Precisarem utilitzar equips tècnics multidisciplinaris i adaptar els pressupostos públics a les noves necessitats.